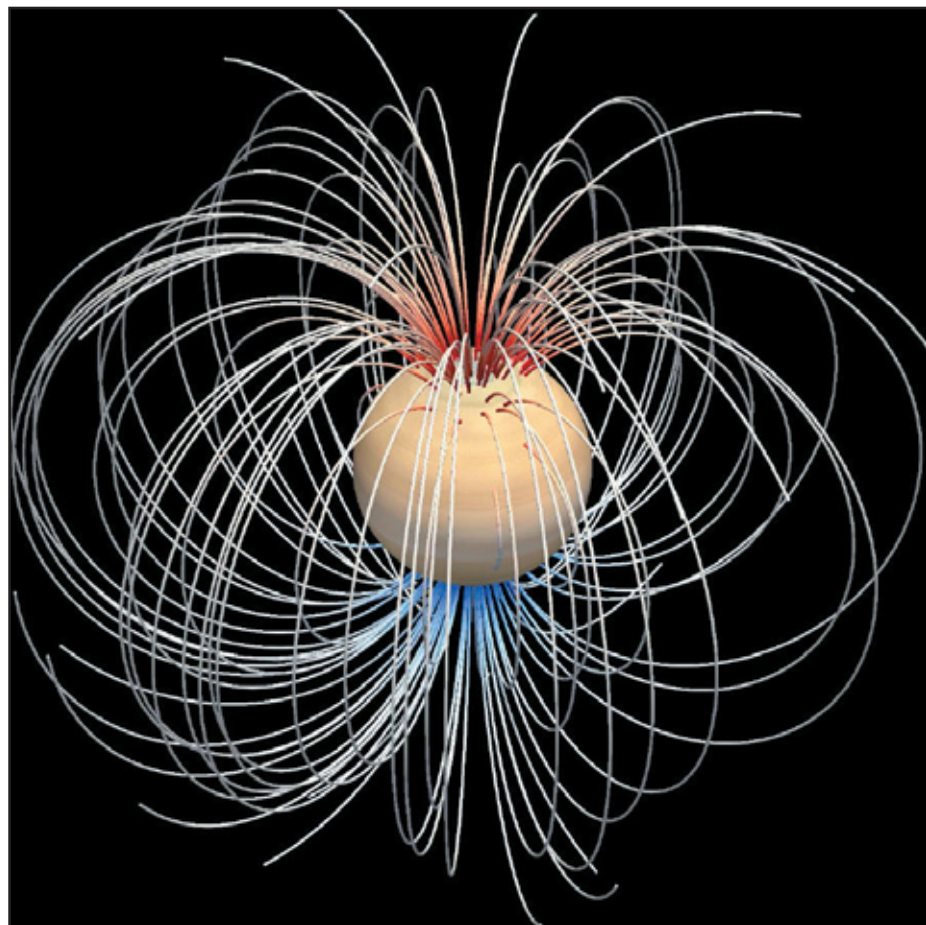

KOSMICKÉ ROZHLEDY

VĚSTNÍK ČESKÉ ASTRONOMICKÉ SPOLEČNOSTI

Číslo 1/2021

Ročník 59

www.astro.cz

Samostatně neprodejná příloha časopisu Astropis

Obsah

10 let od letu Krtka do kosmu	3
Nový model nitra planety Saturn	5
Titul Čestný člen IAU míří opět do ČR	7
Zdeněk Tarant (1953–2021)	8
Zápis řádného jednání Výkonného výboru ČAS, které se konalo 17. května 2021 od 9:30 online	10

V období května až července 2021 slaví významná životní jubilea tyto členové ČAS:

50 let	MUDr. Michal Škácha, Praha Ing. Jiří Rott, Vrané nad Vltavou Petr Bartoš, Praha Ing. Tomáš Kocourek Ph.D., Praha Ing. Jan Krampla, Zadní Třeboň Ing. Karel Trutnovský, Brno Bc. Ivana Štěpánová, Praha
55 let	Bc. Lubomír Morávek, Libňatov Ladislav Šmelcer, Valašské Meziříčí Jan Katzer, Kamenický Šenov Mgr. Šárka Dvořáková, Blansko Václav Novotný, Střelice Libor Chovanec, Rožnov p. Radhoštěm Ing. Radek Dřevěný, Znojmo
60 let	Ing. Jaroslav Hlaváček, Praha Dr. Ing. Milan Schuster, Plzeň Milan Halousek, Pardubice Ing. Miroslav Kalčík, AŠ Jan Mánek, Praha
65 let	Ing. Igor Valníček, Praha Pavel Suchan, Praha RNDr. Miroslav Sedláček, Brno
70 let	Ing. Evžen Brunner, Brno Mgr. Eva Znojilová, Brno
75 let	RNDr. Jiří Prudký, Prostějov
76 let	Miroslav Hradil, Brno
77 let	Prof. RNDr. Jan Novotný CSc., Brno Mgr. Karel Bejček, Hradec Králové Ing. Kamil Řádek, Brno

(pokračování na protější straně)

KOSMICKÉ ROZHLEDY

Věstník České
astronomické společnosti

Ročník 59
Číslo 1/2021

Vydává
Česká astronomická
společnost
IČO 00444537

Redakční rada
Petr Sobotka
Petr Heinzl
Pavel Suchan
Lenka Soumarová
Lumír Honzík
Petr Scheirich
Radek Dřevěný
Marcel Bělík
Miloš Podařil
Vladislav Slezák

Adresa redakce
Kosmické rozhledy
Sekretariát ČAS
Astronomický ústav AV ČR
Fričova 298
251 65 Ondřejov
e-mail: cas@astro.cz

**Grafická úprava
a jazykové korektury**
redakce Astropisu

Tisk
GRAFOTECHNA PLUS, s r. o.

Distribuce
ADLEX, spol. s r. o.

ISSN 0231-8156

*Samostatně neprodejná
příloha časopisu Astropis*

*Vydáno s finanční podporou
Akademie věd ČR*

Na titulní straně: Siločáry magnetického pole planety Saturn pozorované na povrchu
Foto: Ankit Barik/Johns Hopkins University

10 let od letu Krtka do kosmu

Milan Halousek

V pondělí 16. května 2011 s sebou vzal americký astronaut Andrew Feustel poprvé do vesmíru známou českou pohádkovou postavičku Krtka. Na palubě raketoplánu Endeavour STS-134 a na Mezinárodní vesmírné stanici ISS spolu prožili úžasných 16 dnů. Zpátky na Zem se vrátili ve středu 1. června 2011.

Jak to všechno vzniklo? Za vším hledej ženu!

Říká se „za vším hledej ženu“ a v tomto příběhu je to doslovná pravda. S nápadem, aby Andrew Feustel vzal s sebou při své cestě do vesmíru něco českého, přišla už v roce 2008 jeho manželka Indira Feustelová. Ta má českou maminku, nyní žijící v Kanadě, ale pocházející z jihomoravského Znojma. A právě paní Indira požádala svého manžela, zda by mohl do vesmíru vzít nějaký předmět, který bude mít vztah k České republice.

V roce 2009, při prvním letu na oběžnou dráhu Země, měl tedy Andrew Feustel s sebou v kabině amerického raketoplánu Atlantis básnickou sbírku Jana Nerudy „Písně kosmické“. A při jeho druhém a třetím startu to byl právě náš plyšový Krteček.

S letem Krtka do vesmíru vznikl i vzdělávací projekt „Do kosmu s Krtkem“, v němž pohádková postavička Krtka astronauta ukazuje dětem taje a krásy kosmonautiky a vesmíru, a propojuje tak dětský pohádkový svět se světem složitých vesmírných technologií.

Do kosmu s Krtkem 2011

Devatenáct centimetrů vysoká figurka, která v roce 2011 letěla na palubě raketoplánu Endeavour k Mezinárodní vesmírné stanici ISS, byla vyrobena tak, aby splňovala velmi přísné bezpečnostní podmínky americké kosmické agentury NASA. Byla lehčí než běžná figurka a ušita z nehořlavých materiálů. Figurka na sobě měla i pásek suchého zipu, aby Krtke astronaut mohl být na stanici ve stavu beztlíže bezpečně přichycen, neodletěl a neztratil se.

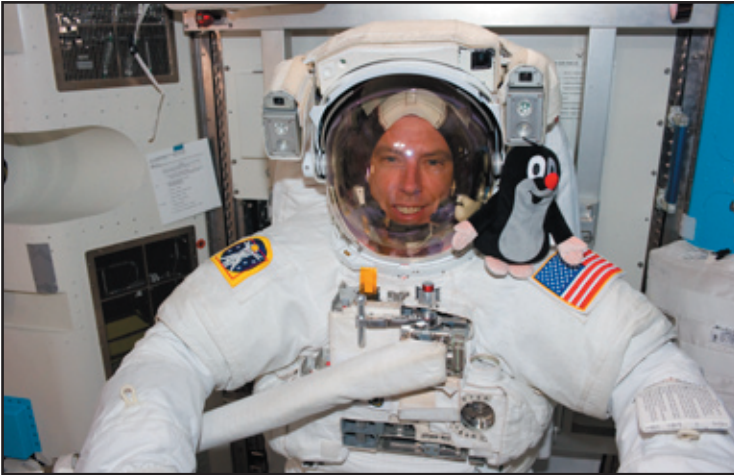
Českými dětmi milovaný Krteček byl k cestě do vesmíru vybrán i proto, že již v roce 1965 vznikl film „Krtke a raketa“. V něm jeho autor, výtvarník Zdeněk Miler nechal poprvé seznámit zvědavého Krtečka s kosmickou raketou. Koho by tehdy napadlo, že o 46 let později poletí plyšový Krtke s podobnou raketou do vesmíru doopravdy.

Raketoplán *Endeavour* odstartoval z amerického Kennedyho kosmického střediska na Floridě v pondělí 16. května 2011 a po dvoudenní cestě se připojil k Mezinárodní vesmírné stanici ISS,

V období května až července 2021 slaví významná životní jubilea tito členové ČAS: (pokračování)

78 let	RNDr. Antonín Vrba CSc., Praha František Plášil, Praha
80 let	Mgr. Miroslav Šulc, Brno RNDr. Eleonora Čermáková CSc., Brno
82 let	Mgr. Vladimír Roškot, Sedlčany
85 let	Ing. Jan Kolář CSc., Praha Dr. Zdeněk Sekanina CSc., Oak Grove Drive, Pasadena
86 let	Ing. Milan Rotnágel, Praha
89 let	Jan Brchel, Ústí nad Labem Mgr. Bohumír Šípek, Litvínov

ČAS přeje jubilantům vše nejlepší!

První snímek Krtka astronauta přišel od Andrewa Feustela z paluby Mezinárodní vesmírné stanice ISS ve čtvrtek 26. května 2011, jedenáctý den po startu

© Do kosmu s Krtkem, 2011

létající kolem naší Země ve výšce přibližně 400 kilometrů rychlostí téměř 28 tisíc kilometrů za hodinu. Na pa-

lubě ISS prožil náš plyšový astronaut 12 dnů a přistál bezpečně zpátky na Zemi ve středu 1. června 2011. Celý jeho výlet do vesmíru trval celkem 15 dnů 17 hodin a 38 minut.

Do kosmu s Krtkem 2018

Podruhé náš Krteček odstartoval do vesmíru ve středu 21. března 2018. Nebyl to ten samý Krtka, jako v roce 2011, ale menší deseticentimetrový Krteček-syn, jak ho mile pojmenoval osobně astronaut Andrew Feustel. V kosmu tentokrát prožil 196 dnů a 18 hodin a naši planetu přitom obletěl 3 152krát. Přistál spolu se svými třemi lidskými kolegy ve stepi v Kazachstánu ve čtvrtek 4. října 2018.

Krtka astronaut z roku 2011 stále ukazuje při besedách a přednáškách dětem od mateřských až po střední školy z celé České republiky krásy a zajímavosti kosmonautiky, astronomie i moderní vědy a techniky. Ten druhý, menší z roku 2018 zůstal s astronautem Feustelem a jeho manželkou ve Spojených státech. Tam jim, na římse krbu jejich rodinného domu v texaském Houstonu, připomíná, že v České republice mají spoustu obdivovatelů a přátel.

A malá útlá knížka krásných básní Jana Nerudy, kterou měl s sebou Andrew Feustel při své první cestě v roce 2009, je dnes vystavena v Muzeu Vojtěcha Šafaříka v areálu Astro-nomického ústavu AV ČR v Ondřejově.

Vesmírná cesta Andrewa Feustela a našeho Krtka v roce 2011 den po dni...

Mise raketoplánu *Endeavour* STS-134 – start 16. května 2011, přistání 1. června 2011

Délka mise 15 dnů 17 hodin 38 minut, proletěná vzdálenost 10 477 185 km

Posádka: Mark E. Kelly (USA, 4.start do vesmíru) – velitel, Gregory H. Johnson (USA, 2) – pilot, Andrew J. Feustel (USA, 2) – letový specialista, Michael Fincke (USA, 3) – letový specialista, Gregory Chamitoff (USA, 2) – letový specialista, Roberto Vittori (ESA/Itálie, 3) – letový specialista. A Krtka-astronaut (Česká republika, 1) – maskot mise

Milníky mise: 165. vesmírný let NASA s posádkou, 134. mise raketoplánu celkově, 25. start stroje *Endeavour*, 36. mise raketoplánu k ISS, první papežské požehnání astronautům ve vesmíru

Průběh mise

Den 1: Pondělí 16. 5. 2011 – start v 14:56:28 SELČ (*Kennedy Space Center*, Florida, USA, rampa LC-39A)

Den 2: Úterý 17. 5. 2011 – přelet k ISS, kontrola a skenování povrchu raketoplánu

Den 3: Středa 18. 5. 2011 – přilet k ISS ve 12:14 SELČ, dokovací port PMA-2, modul *Harmony*

Den 4: Čtvrtek 19. 5. 2011 – vyzvednutí a usazení spektrometru AMS-02 na nosník S3

Den 5: Pátek 20. 5. 2011 – výstup do kosmu (EVA-1): A.Feustel (4 výstup), G.Chamitoff (1), délka 6:19 hod.

Den 6: Sobota 21. 5. 2011 – inspekce tepelné ochrany raketoplánu, rozhovor s papežem Benediktem XVI.

Den 7: Neděle 22. 5. 2011 – výstup EVA-2: A.Feustel (5), M.Fincke (7), délka 8:07 hod.

Den 8: Pondělí 23. 5. 2011 – příprava na odlet posádky *Sojuz TMA-20* (Kondrat'jev, Nespoli, Colemanová)

Den 9: Úterý 24. 5. 2011 – drobné opravy vnitřního vybavení ISS, osobní volno

Den 10: Středa 25. 5. 2011 – výstup EVA-3: A.Feustel (6), M.Fincke (8), délka 6:54 hod.

Den 11: Čtvrtek 26. 5. 2011 – kontrola tepelné ochrany raketoplánu, do ČR dorazila první fotografie Krtečka

Den 12: Pátek 27. 5. 2011 – výstup EVA-4: M.Fincke (9), G.Chamitoff (2), délka 7:24 hod.

Den 13: Sobota 28. 5. 2011 – oprava zařízení pro odstranění CO₂ uvnitř ISS, úklid a ukládání nákladu

Den 14: Neděle 29. 5. 2011 – zvýšení dráhy stanice cca o 1 km, návrat do raketoplánu, uzavření v 13:25 SELČ

Den 15: Pondělí 30. 5. 2011 – odpojení raketoplánu *Endeavour* od ISS v 5:55 SELČ, oblet stanice, testování

Den 16: Úterý 31. 5. 2011 – kontrolní testy všech systémů raketoplánu *Endeavour*, úklid kabiny před přistáním

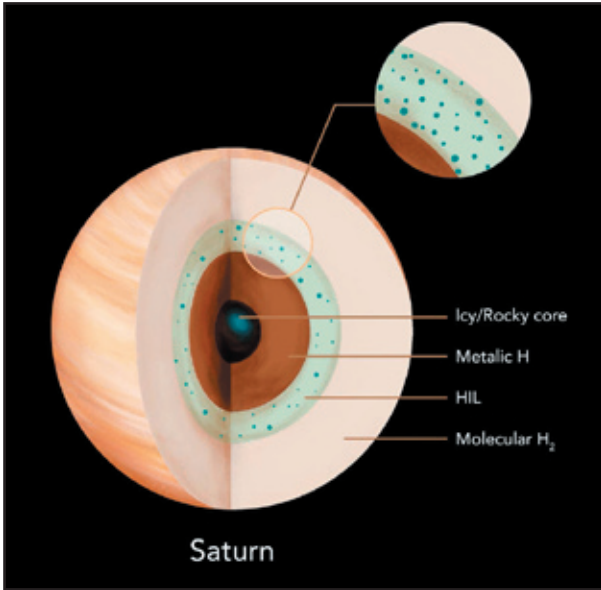
Den 17: Středa 1. 6. 2011 – přistání na ranveji v Kennedyho vesmírném centru v 8:34:51 SELČ

Nový model nitra planety Saturn

František Martinek

Výzkumníci modelovali podmínky nezbytné pro unikátní magnetické pole Saturnu. Nové simulace uskutečněné na Johns Hopkins University poskytují netušený pohled do nitra planety Saturn, ze kterých vyplývá, že tlustá vrstva héliového deště by mohla ovlivňovat magnetické pole planety.

Modely publikované nedávno v časopise *AGU Advances* rovněž naznačují, že nitro planety Saturn může charakterizovat oblast s vysokou teplotou v rovníkovém regionu, oblast s nízkou teplotou ve vysokých šířkách a nahoře s vrstvou héliového deště. Je velmi obtížné studovat vnitřní struktury velkých plyných planet a toto úsilí vložit do zmapování neviditelných regionů Saturnu.

Nitro Saturnu se stabilní rozvrstvenou héliovou nerozpustnou vrstvou (Helium Insoluble Layer – HIL)

© Yi Zheng (HEMI/MICA Extreme Arts Program)

„Na základě studia, jak se Saturn zformoval a jak se během času vyvíjel, se můžeme dozvědět mnoho informací o vzniku dalších planet podobných Saturnu ve Sluneční soustavě, ale i za jejími hranicemi,“ říká spoluautorka studie Sabine Stanleyová, planetoložka na Johns Hopkins University.

Vzhledem k magnetickému poli se Saturn odlišuje od planet naší Sluneční soustavy, protože jeho magnetické pole se zdá být téměř dokonale symetrické ko-

lem rotační osy planety. Detailní měření magnetického pole shromážděná sondou NASA s názvem *Cassini*, která obíhala dlouhou dobu kolem Saturnu, poskytla příležitost lépe porozumět hlubokému nitru planety, kde je magnetické pole generováno, říká hlavní autor článku Chi Yan pracující na Johns Hopkins University.

Vložení dat shromážděných sondou *Cassini* do výkonných počítačových simulací použitých ke studiu počasí a klimatu prozkoumali Chi Yan a Sabine Stanleyová, jaké ingredience jsou nezbytné k vytvoření dynama – mechanismu elektromagnetické konverze – které by mohlo vysvětlit magnetické pole Saturnu.

„Jedna věc, kterou jsme objevili, bylo, jak citlivý byl model na specifické podmínky, jako je například teplota,“ říká Sabine Stanleyová, která je také profesorkou na Johns Hopkins *Department of Earth & Planetary Sciences and the Space Exploration Sector of the Applied Physics Lab*. „A to znamená, že máme vskutku zajímavou sondu do hlubokého nitra planety Saturn, až do hloubky 20 000 kilometrů. V podstatě se jedná o jakýsi druh rentgenového pohledu.“

Překvapivě simulace, které uskutečnili Chi Yan a Sabine Stanleyová, naznačují, že nepatrná hodnota asymetrie osy by mohla ve skutečnosti existovat blízko Saturnova severního a jižního pólu. „Přestože pozorování máme ze Saturnova pohledu perfektně symetrická, v našich počítačových simulacích můžeme zcela podrobně zkoumat jeho magnetické pole,“ dodává Sabine Stanleyová.

Přímá pozorování na pólech by byla nezbytná k potvrzení této skutečnosti, avšak zjištění by mohlo mít význam také pro pochopení dalších problémů, které doslova trápí astronomy již celá desetiletí: například jak měřit rychlost rotace Saturnu, nebo, řečeno jinými slovy, délku dne na planetě.

Titul Čestný člen IAU míří opět do ČR

Jan Palouš, Michal Švanda

Novým čestným členem Mezinárodní astronomické unie (IAU) se stal konstruktér, astrofotograf, fotoambasador ESO, popularizátor astronomie a zakladatel soutěže Česká astrofotografie měsíce Zdeněk Bardon. Na toto prestižní ocenění byl nominován za svůj významný přínos v oblasti modernizaci astronomických přístrojů a popularizace astronomie. Nominaci schválila prostřednictvím tiskové zprávy generální tajemnice IAU prof. Teresa Lago v květnu 2021.

Zdeněk Bardon získává toto prestižní ocenění teprve jako druhý občan České republiky na základě nominace Českého národního komitétu astronomického (ČNKA), jejímž předsedou je prof. Jan Palouš. Jako první jej v roce 2018 získal dr. Jiří Dušek, ředitel Hvězdárny a planetária v Brně, za mimořádnou podporu rozvoje astronomie v České republice.

Mezinárodní astronomická unie (International Astronomical Union, IAU) je mezinárodní organizace více než 110 států sdružující profesionální astronomy. Byla založena v roce 1919 a dnes má téměř 14 000 členů. Je to bezesporu světově největší a zároveň vrcholná astronomická organizace. V letech 1967 až 1970 byl jejím generálním tajemníkem doc. Luboš Perek, mimo jiné duchovní otec známého dvoumetrového dalekohledu v Ondřejově.

V srpnu 2018 IAU představila novou kategorii svých čestných členů – a to ocenění *Honorary Member of the IAU*. Účelem zavedení této kategorie je poskytnout oficiální uznání jednotlivcům, kteří významně přispěli k pokroku astronomického výzkumu a kultury v jejich zemi, ale kteří se nekvalifikují jako jednotliví členové. Nominované osoby mohou být přijaty výkonným výborem IAU po jmenování jejich národním výborem pro astronomii (NCA). Ocenění *Honorary Member of the IAU* může být uděleno pouze v kongresových letech, to znamená jednou za tři roky. Návrh může být pouze jeden.

Vzhledem k situaci pandemie COVID-19 jsou některé oficiální procedury odloženy a webová prezentace IAU bude teprve zveřejněna. V každém případě je jmenování už druhého kandidáta prestižním úspěchem České astronomické společnosti a potvrzením českých astronomických tradic ve světě.

Zdeněk Bardon (*1961)

Zdeněk Bardon se k pozorování oblohy dostal již ve velmi útlém dětství, svoji astronomickou kariéru začal v roce 1973 s kometou C/1973 E1 Kohoutek. Již od mladých let jej kromě astronomie zaujala disciplína s ní související, a tou je stavba dalekohledů. První dalekohled tak postavil ve svých 12 letech, jak jinak, než z brýlových čoček. Záhy začal docházet na hvězdárnu v Jaroměři a účastnil se několika astronomických expedic na Hvězdárně v Úpici.

Jeho zájem o oblohu se postupně profilel k jejímu fotografování a od toho již byl

jen kousek ke stavbě nejrůznějších astronomických přístrojů a udělátek. Vyučil se mechanikem a stal se spolumajitelem firmy zabývající se automatizací průmyslových provozů, např. cukrovarů, pivovarů nebo mlékáren. Bylo tak zcela přirozené, že spojil svůj koníček s prací a začal navrhopvat a realizovat automatizace astronomických dalekohledů. První větší zakázkou byla v roce 2007 robotizace 2metrového Perkova dalekohledu ASU AV ČR v Ondřejově, dnes nalezneme práci Zdeňka Bardona na různých místech světa, na Slovensku, ve Španělsku i na Evropské jižní observatoři v Chile.

Díky své zkušenosti s fotografováním oblohy se stal jedním z fotografických ambasadorů Evropské jižní observatoř. V roce 2005 založil fotografickou soutěž Česká astrofotografie měsíce, která si klade za cíl ukázat, že i čeští astrofotografové pořízují kvalitní astrofotografie světové úrovně.

Zdeněk Tarant (3. 5. 1953 – 23. 5. 2021)

Zbyněk Tarant

Zemřel Bc. Zdeněk Tarant, dlouholetý předseda Astronomické společnosti Most, která byla kolektivním členem České astronomické společnosti se statutem pobočky. Jako vzpomínku přinášíme proslov syna Mgr. Zbyřka Taranta, PhD., který zazněl na pohřbu 31. 5. 2021 v Mostě.

Kdybych psal heslo na Wikipedii, tak by stačilo uvést základní biografické údaje. Narozen 3. května 1953, nositel dvou bakalářských titulů – z astronomie a projektového managementu, železničář, turista, cyklista, astronom, expert na regionální rozvoj, neziskový sektor a evropské dotace, popularizátor vědy, věrný manžel, otec dvou synů a milovaný dědeček tří vnoučat. Jenže tohle není encyklopedické heslo... Je to nekrolog, navíc napsaný o jedno až dvě desetiletí předčasně. Psát nekrology neumím a zvláště když by to mělo být za mého vlastního otce, ale současně bych nedokázal tátou nechat odejít jen tak s obecnými frázemi a bez skutečného rozloučení. Táta byl navíc natolik renesanční osobnost, že jej mnozí znají pouze z jednoho oboru a nemusí ani znát celou šíři jeho aktivit.

Moje nejstarší dětské vzpomínky na tátou jsou spojeny s vláčky, těmi malými modelovými, i těmi velkými skutečnými. Táta pocházel ze třetí generace strojvůdců a jako každý správný mašinfíra, i nás s bratrem brával na lokomotivu. Viděli jsme, jak se řídí vlaky na krušnohorském Semmeringu na Moldavu a měli jsme možnost vidět svět z řídicího stanoviště elektrické lokomotivy v čele těžkotonážní uhelné soupravy (mimořadně, projeli jsme tehdy jednou červené návěstidlo, ale psssst...). Už tehdy jsme také za tátou chodili na hvězdárnu, stojící na kopci přímo nad naším tehdejšími bydlíštěm ve finských domcích v Souši.

Když přišla sametová revoluce, pochopil otec, že ani mnogagenerační ajznboňácká tradice jeho rodiny nemůže zakrýt nejisté vyhlídky na železnici a rozhodl se, že nastal čas žít rodinu, i za cenu toho, že se vzdá velkého životního koníčka. Díky svému nadšení pro počítače se dostal do společnosti nadšenců do výpočetní techniky. V pracovně našeho bytu v Mostě na Liščíim vrchu se scházeli budoucí IT experti, mezi nimi i pozdější zakladatelé úspěšných technologických společností, nebo přední světový expert na umělou inteligenci. Táta sám si z těchto přátelství odnesl znalosti a dovednosti, díky kterým mohl nastoupit jako IT specialista do Hornické pojišťovny. Tam zase získal zkušenosti s projektovým managementem a fungováním velké firmy, které zúročil v Regionální rozvojové agentuře ÚK.

Stal se aktivním účastníkem příprav na vstup České republiky do Evropské unie, zavádění rozvojových fondů Phare a předním odborníkem na problematiku projektového managementu a regionálního rozvoje v Ústeckém kraji. Zde vedle svého smyslu zodpovědnost zúročil i svoji vynikající znalost místopisu, získanou nejen z práce na železnici, ale i z turistických a cyklistických výprav. Už v mládí totiž chodíval dálkové pochody tak dlouhé, že mu ani jeho budoucí manželka, sama ze skautské rodiny a aktivní členka turistického oddílu občas nedokázala stačit. A když už nohy přestaly sloužit, přesedlal na kolo. Už od 90. let se účastnil spanilých astronomických jízd po českých a slovenských hvězdárnách, známých jako Ebi-cykl. Byly pro něj vrcholem každé sezóny, na který se vždy systematicky trénoval a připravoval. Byl velkým lokálním patriotem a ze svých cyklovýprav znal každé zákoutí severních Čech. Místa, která miloval, mohl díky své práci pomoci rozvíjet a zvelebovat.

Jak se vlastně dostal táta k astronomii? Podle jeho vlastního vyprávění to bylo tak, že když chodil do tanečních, tak chtěl své tehdejší partnerce darovat něco romantického a napašla jej nějaká fotka noční oblohy. Začal kvůli tomu docházet do astronomického kroužku a na hvězdárnu, a ačkoliv z původního plánu sešlo, astronomie jej uchvátila na celý život. Vždy k ní přistupoval jako ke koníčku a jeho největší vášní nebyla ani tak věda sama, jako spíše její popularizace a zpřístupňování široké veřejnosti – třeba i těm budoucím hledajícím mladíkům, co by chtěli svou partnerku potěšit fotografií Velké mlhoviny v Orionu. Na mostecké hvězdárně pracoval od poloviny 70. let až co mu ještě síly stačily. Když už do krkolomného kopce Hněvína nedokázal kolo vytlačit, pořídil si elektrokolo a když už to nešlo ani na elektrokole, byl ochoten si platit i taxi, jen aby mohl na hvězdárně být a odpovídat na zvědavé otázky babiček s vnoučátky ve stylu “honem nám v tom dalekohledu něco ukažte, než přestane pršet”. Popularizaci astronomie zasvětil podstatnou část života. Nejen že po desetiletí udržoval v chodu hvězdárnu Dr. Jana Antonína Bečváře v Mostě na Hněvíně, ale také se zasadil o záchranu a rekonstrukci unikátního mosteckého planetária a posledních šest let publikoval pravidelné popularizační sloupky o astronomii v radničním věstníku Mostecké listy.

Pro mne osobně byl otec především pevným pilířem v životě. Věděl jsem, že před ním nemusím mít žádná tajemství, že se s ním mohu kdykoliv poradit i o velmi choulostivých, nebo eticky a morálně komplikovaných problémech, které dokázal řešit s nadhledem a laskavým humorem, ne nepodobným příběhům ze židovských anekdot. Zpráva o úmrtí mého otce přišla před půlnocí v neděli 23. května 2021. V posledních několika měsících svého ži-

vota se potýkal s devastujícími následky onemocnění, které do dějin vstoupilo jako COVID-19. Svého posledního vnuka mohl držet v náruči pouze jednou v životě. Odešel vyčerpaný a smířený, avšak jak se ukázalo, nikoliv bezradný. Když jsem v uplynulých dnech procházel jeho počítač a osobní dokumenty, našel jsem řadu dokladů o tom, že svůj možný odchod z tohoto světa očekával. Avšak nepanikařil. Přijímal tu možnost s pragmatickým klidem a se systematičností sobě vlastní zkrátka zařídil, co bylo třeba. Prostě jen další projekt, ten poslední. V době, kdy se zdálo, že jeho vědomí už začíná upadat a kdy i prosté přemýšlení bylo pro jeho nemocný organismus extrémně fyzicky vyčerpávající, myslel na své nejbližší. Zařídil vše tak, aby rodina po jeho odchodu mohla hladce zařídit veškeré poslední náležitosti, aby po něm nezůstaly žádné dluhy ani pohledávky a aby maminka netrpěla existenční nejistotou. Z tohoto světa tak odešel přesně tak, jak na něm celý život žil – s hlubokým smyslem pro čest a zodpovědnost.

Nikdy jsem úplně přesně nezjistil, zda byl táta věřící či nikoliv. Víím, že byl otevřený duchovnu, byť jej nenazýval konkrétním jménem. Rád vyhledával tajemno, ale také se uměl smát šarlatánům. Pokud však existuje nebe, věřím, že to jeho je plné dalekých výhledů, cyklostezek a železničních kolejí. Že nad ním v noci září jasná obloha plná hvězd a ve dne voní tymián.

Zápis řádného jednání Výkonného výboru ČAS, které se konalo 17. května 2021 od 9:30 online

Účastní online: Radek Dřevěný, Petr Heinzl, Lumír Honzík, Miloš Podařil, Petr Scheirich, Petr Sobotka, Lenka Soumarová, Pavel Suchan. Omluveni: Marcel Bělík, Vladislav Slezák. Revizoři online: Jan Kožuško, Eva Marková. Omluven: Martin Černický.

- **Astropis.** David Ondřích po opakovaných urgencích poslal první návrh sazby čísla *Astropisu Speciál*, který měl být původně vydán ke 100 letům ČAS. Bohužel ukazují stav publikace, který byl již před organizační schůzkou v říjnu 2020. Protože vydání *Astropisu Speciál* se stále odkládá, Heinzl přišel s návrhem vydat reprezentativní publikaci o ČAS u nakladatelství Academia. Jeho ředitel Jiří Padevět s tím předběžně souhlasí. Osobního jednání s ním se zúčastní Heinzl a Sobotka. Došlo ke zpoždění ve vydávání *Astropisu* a zároveň nevyšly žádné *Kosmické rozhledy* ve *Speciálu 2020*, a tak se číslo *Kosmických rozhledů 5/2020* dostane ke členům až v červnu 2021. Nápravu situace projednají s *Astropisem* Sobotka a Soumarová.
- **Ceny ČAS.** VV jmenoval komisi pro udělení ceny *Littera Astronomica 2021* ve složení: Hejkalová, Kanzelsberger, Podařil, Scheirich, Sobotka, Soumarová. K předání ceny dojde na 31. Podzimním knižním veletrhu v Havlíčkově Brodě 15. října, pokud to dovolí epidemiologická situace. S ročním zpožděním bude ve stejný den předána *Littera Astronomica* za rok 2020, jejím laureátem je Doc. Michal Švanda. Oba laureáti pronesou přednášky. VV přijímá návrhy na udělení Kopalovy přednášky do 31. května. Odborná komise rozhodla o laureátovi Nušlový ceny 2021. Cena bude předána v prosinci spolu s cenou loňskou.

- **Sjezd ČAS.** VV rozhodl, že 21. řádný sjezd ČAS se uskuteční 18. září v Planetáriu Praha a z epidemiologických důvodů bude jednodenní. Účast na sjezdu bude možná pro delegáty, kteří buď prodělali nemoc COVID-19, nebo jsou očkováni nebo prokáží negativní PCR test (v případě potřeby uhradí ČAS). Sobotka zašle složkám 40 dní před konáním sjezdu aktuální počty kmenových členů složek, které určují počet delegátů složky. VV ČAS vyzývá složky a členy ČAS k zahájení předvolební diskuze a k předkládání návrhů na kandidáty do Výkonného výboru ČAS. Na sjezdu budou předány ceny, jejichž předání nebylo v roce 2020 možné: Kvízova cena (Jan Kondziolka), Kopalova přednáška (Josef Durech) a Cena Jindřicha Zemana za astrofotografii. Podařil přijímá všechny podněty na úpravu Stanov ČAS. Sobotka připraví program sjezdu.
- **Výroční zpráva 2019 a 2020.** Sobotka obdržel v květnu poslední chybějící příspěvek do Výroční zprávy 2019 a zpráva ČAS bude v červnu po více než ročním odkladu zveřejněna. Ve Výroční zprávě za rok 2020 stále ještě jeden příspěvek chybí a nemůže být zveřejněna. Řeší Sobotka.
- **Hospodaření ČAS a revize.** Čas obdržela od RVS na svůj účet provozní dotaci v rekordní výši 525 000 Kč. VV schválil rozdělení dotace složkám v celkové výši 210 000 Kč s tím, že o 20 000 Kč mohou složky žádat speciálně na konkrétní projekty. Smlouvy se složkami vystaví a dotaci rozešle Dřevěný. Revizní komise provedla 30. 4. kontrolu hospodaření za rok 2020. Neshledala žádné závažné nedostatky. Drobné nedostatky byly u některých dohod o provedení práce a týkaly se nesouladu datumů.
- **Noc vědců 2021.** Proběhne v pátek 24. 9. 2021. Tématem bude „čas“. Koordinátorem zůstávají Ostravská univerzita a VŠB. Na astronomickou část Noci vědců byla rozdělena dotace 530 600 Kč. Z toho 150 000 Kč bude použito na online film a podcasty, které natočí ČAS centrálně. Jednotliví organizátoři tak v případě nekonání prezenční formy akce nebudou muset dodávat online verzi. Ostatní prostředky byly rozděleny podle přihlášek, historie aktivit z minulého roku a návrhu koordinátora s drobnými korekcemi, které navrhnul Slezák. Online program připravují Slezák, Suchan a Planetum.
- **Autorská práva fotografií.** Ve zvýšené míře dostávají české hvězdárny, planetária a další subjekty emaily zahraničních právníků, kteří požadují uhrazení poplatků v řádu stovek Eur za údajně neoprávněné užití fotografie zahraničního fotografa na internetu. VV apeluje na složky ČAS a další subjekty, aby si hlídaly licence použitých fotografií. U každého snímku musí být uvedeno jméno autora a licence. Zejména pokud jde o použití fotografie nebo ilustrace v souvislosti s jakoukoliv akcí, ze které má organizaci jakýkoliv příjem (jde např. o pozvánku na přednášku se vstupným atd.), je nutné striktně dodržet licenční pravidla jednotlivých fotografií nebo ilustrací. VV upozorňuje, že řada příchozích mailů od těchto právníků balancuje na hranici podvodu a je lepší se poradit s našim právníkem a neplatit hned. VV nabízí konzultaci, pokud dojde k dalšímu případu. Kožuško navrhuje dát do stanov ČAS informaci o adrese soudu, u kterého lze vést s ČAS soudní spory. Mohlo by se tím zamezit tomu, aby byla ČAS žalována v zahraničí.
- **Zatmění Slunce.** Dne 10. června nastane částečné zatmění Slunce viditelné z ČR od 11:40 do 13:40. Slunce bude zakryto sice jen ze 17 %, ale je to jediné zatmění viditelné letos od nás. Na astro.cz vzniká stránka o zatmění. VV vyzývá složky ČAS i hvězdárny, aby zaslaly svůj program na info@astro.cz.

- **Spolupráce ČAS a SAS.** VV projednal návrh memoranda o spolupráci mezi Slovenskou a Českou astronomickou společností. K návrhu není připomínek, VV se těší na spolupráci. Konečnou verzi schválí VV a Memorandum podepíší předsedové Petr Heinzl a Rudolf Gális.
- **Komitét ČNKA.** Dne 13. dubna bylo zvoleno na funkční období 2021 až 2026 nové složení Českého národního komitétu astronomického (ČNKA), který zastupuje ČR v Mezinárodní astronomické unii (IAU). Členy jsou Jan Palouš (předseda), Zdeněk Mikulášek (místopředseda), Michal Švanda (tajemník), Miroslav Bárta, Jiří Borovička, Soňa Ehlerová, Jiří Grygar, Petr Hadrava, Vladimír Karas, Jiří Kovář, Ondřej Pejcha, Michael Prouza a David Vokrouhlický. ČAS jako zřizovatel členům ČNKA vystavil jmenovací dekrety. Nově bude na každé jednání ČNKA zván zástupce ČAS s hlasem poradním (aktuálně Petr Heinzl).
- **100 let ČR v IAU.** V roce 2022 uplyne 100 let od vstupu Československa do Mezinárodní astronomické unie. Náš stát se stal členem na 1. valném shromáždění v roce 1922 v Římě. VV navrhuje věnovat tomuto výročí ve spolupráci s ČNKA část setkání složek ČAS na jaře 2022. Výročí bude také motivem členské průkazky ČAS pro rok 2022.
- **EAS.** Heinzl domluvil s RVS a Akademií věd, že bude za ČAS hradit nově zřízený poplatek kolektivního členství v Evropské astronomické společnosti (EAS) ve výši 1 000 Eur ročně. ČAS se tím stává tzv. „organizational member of EAS“.
- **Členská evidence.** Petr Bartoš ze Skupiny pro historii astronomie informoval, že 30. 4. 2021 převzal z Archivu AV ČR celkem 4 archivační krabice, jejichž obsahem je členská evidence ČAS od roku 1917 do roku 1958 a přehled činnosti v období 1959–1974 (neúplný). Vše se podařilo naskenovat (cca 4200 stran) a bude připraveno k bádání. VV velmi děkuje za tuto činnost.
- **Beskydská oblast tmavé oblohy.** Suchan informoval o jednáních týkajících se Beskydské oblasti tmavé oblohy a činnosti soukromého subjektu „Park tmavé oblohy“, bývalé „Hvězdárny Beskydy“. Dochází k záměně názvů a zmatečnosti. Po několika dopisech včetně doporučené zásilky je jednání neúspěšné, protože druhá strana odmítla jednání. Moderace se ujala Ostravská pobočka, za což VV ČAS děkuje. Uskuteční se společné jednání. Řeší Suchan coby předseda Odborné skupiny pro řešení světelného znečištění.
- **Přijetí nových členů.** VV ČAS přijal nové členy: Tomas Baran (Klub astronomů Liberecka), Petr Cink (Amatérská prohlídka oblohy), Darina Černá (Astronomická společnost Chomutov), Milan Hálek (Astronautická sekce), Luboš Hrádek (Pražská pobočka), Jiří Janák (Amatérská prohlídka oblohy), Adam Jelínek (Pražská pobočka), Jiří Jetmar (Kosmologická sekce), Michal Karlický (Kosmologická sekce), Michal Klihavec (Astronomická společnost Chomutov), Lenka Kozáková (Pražská pobočka), Jozef Kozár (Pobočka Brno), Eva Kubicová (Ostravská pobočka), Leona Ledinská (Amatérská prohlídka oblohy), Radek Matoušek (Amatérská prohlídka oblohy), David Řezáč (Amatérská prohlídka oblohy), Pavel Studecký (Pražská pobočka), Veronika Šajtarová (Pražská pobočka), Michal Šrejber (Amatérská prohlídka oblohy), Martin Vilášek (Ostravská pobočka), Marek Wolf (Sekce proměnných hvězd a exoplanet).

Termín příští schůze VV ČAS bude upřesněn později dle vývoje epidemické situace.

Zapsal Sobotka, zápis schválil VV elektronickým hlasováním.